

ኤርትራ፣ ምድሪ ባሕሪ
 ራብዓይ ምዕራፍ
 ኤርትራዊ ሕድሕዳዊ ዓመጽ

3

ደራሲ - አልአሚን መሐመድ ሰዒድ

ሓጎስ አርዓዶም፡ ካብ ሓምሳታት ምስታ ንእሽቶይ ስድራ-ቤቱ ኾይኑ፡ ኣብታ ኣስታት 80 ኪ.ሜ ካብ ከተማ ከሰላ እትርሕቅ፡ ከተማ ኸሽም ኣልግርባ ሰፈረ። እዛ ፊልግ ዓጥቦራ (1) ዝገ-ዝጎዛ ምጥንቲ ከተማ፡ ብዙሓት ከም በዓል ሓጎስ አርዓዶም ዝኣመሰሉ ኤርትራውያን፡ ካብ ግዜ ፈደረሽንን ድሕሪኡን ኣትሕዞም፡ ብግፍዕታት መግዛእቲ ኢትዮጵያ ተበሳጭዮም ምስ ሃደሙ፡ ኣብዛ ከተማ ተዓቕቡ። ኩሎም ኣብዛ ከተማ ድሕሪ ምስፋሮም፡ ከምቶም ካልኣት ናይ ሱዳን ዜጋታት ኾይኖም፡ ብማሕበራውን ስምዒታውን መንገዲ፡ ኣካል ናይዛ ከተማ ክኾኑ በቕዑ። እዛ ከተማ ሓንቲ ካብተን፡ ኣብ ምብራቕ ሱዳን ዘለዋ ንኤርትራውያን እተሓቕፍ ከተማ ኮነት።

ሓጎስ አርዓዶም፡ ንኸተማ ኸሽም ኣልግርባ ፈተዋን ኣካል ማሕበራዊ ሂወታን ኮነ። ምስ ብዙሓት ተቐማጦ ኸሽም ኣልግርባ ጽቡቕ ዝምድናታት ብምፍጣር፡ ነቶም

(1) ዓጥቦራ ፊልግ ኮይኑ፡ መቐጸልታ ናይቲ ካብ ኤርትራ ዝበገሰ ፊልግ ተከዞ እዩ።

ኩሎም ዝተዓራረኹዎ፡ ከም ምስኦም ዝተወልደ ኣሕዋት ይቐጽሮም ብምንባሩን ኣካል ናይዛ ከተማ ከም ዝኾነን፡ ወግሑ-ጸብሐ እናተሰወጠ መጸ።

ከተማ ኸሽም ኣልግርባ፡ ኣብ ማእከል ሃብታም ቡጣና ዝበሃል ሰፊሕ ጎልጎል ብምዱኳና፡ ሓንቲ ካብተን ኣገደስቲ፡ ኣብ ምብራቕ ሱዳን ዘለዎ ከተማ ክትኸውን ባቕዐት። እዛ ከተማ፡ ኣብቲ ካብ ኤርትራ ዝብገሱ፡ ናብ ጸሊም ናይል ዝሕወስ ፈለግ ዓጥቦራ ተሓቕፋ ቅሳነትን ሰላምን ዝዓሰላ ከተማ ነበረት።

ሓጎስ ኣርዓዶም፡ ምስ ግዜ ሓደ ካብቶም ፍሉጣትን ውሩያትን ተቐማጦ ከተማ ኸሽም ኣልግርባ ክኸውን ብዙሕ ስለ ዘይተጸገመ፡ ኣብቲ ንዲጋ ኸሽም ኣልግርባ ዝሃነጸት ኢጣልያዊት ኩባንያ፡ ከም ኣስተርጓሚ ካብ 1962 ኣትሕዙ ኣብ ምግልጋል ነበረ። ቋንቋ ጥልያን ኣብ ኤርትራ፡ ምስ ሓደ ኢጣልያዊ ወናኒ ዱኳን እናሰርሐ ስለ ዝተማህረ፡ ኣብ ዘለዎ ስራሕ ኢጣልያዊት ኩባንያ ክቐጽል ከይተሸገረ፡ ኣኸብሮትን ሕውነትን መሳርሕቱን ተቐማጦ ከተማን ክስሕብ ከኣለ። ኣስዲቡ'ውን ብዘለዎ ዓቕሚ፡ ንዝተሸገሩ ተቐማጦ ኸሽም ኣልግርባ፡ ኣብቲ ኩባንያ ስራሕ ከናድዮሎምን ክተሓጋገዙን፡ ላዕልን ታሕትን ይብል ብምንባሩ፡ ካብ ኩሎም ዝፈልጥዎ ዝናን ኣድናቕትን ኣጥረዮ። ካብኡ ብምብጋስ፡ ሓጎስ ኣብቲ ናይ ህዝቢ ሓፈሻዊ ምርጫ እንተዝወዳደር፡ ብድምጹ ንቡዙሓት ፖለቲከኛታት ከባቢ ብዘይ ገለ ጸገም ምተዓወተሎም ዝብል ናይ ብዙሓት ኣበሃህላ ነበረ። በዓልቲ-ቤቱ ወይዘሮ ትርሓስ ድማ፡ ካብ ናይ ሓጎስ ዘይፍለ ኣኸብሮት ተቐማጦ እትነብረሉ ቦታ ክትረክብ ከኣለት።

ዲጋ ኸሽም ኣልግርባ ክተሃንጽ ዝመጸት ቱርኖ (Turmo) እተባህለት ኢጣልያዊት ኩባንያ ምስ ተቐማጦ ከባቢ ጽቡቕን ጥቡቕን ዝምድና ክትምስረት ክቱር ድልየት ስለ ዝነበራ፡ ነዚ ንምትግባር ድማ፡ ምርጫ ናብ ሓጎስ ኣርዓዶም ኣዘምበለቶ። ሓጎስ ንዝተዋህቦ መዝነት ኣብ ግምት ብምእታው፡ ሓደ ሰፊሕን ጽሩይን፡ ብዓቢይቲ ዝተፈላለዩ ማሕበራዊ ናብራን ታሪኽን ተቐማጦ ኸሽም ኣልግርባን ጎልጎል ቡጣንን ዝንጸባረቐሉ ኣሳእል ዝተወቐበ ቤት-ጽሕፈት መስረት። በዚ ቤት-ጽሕፈት ኣቢሉ ድማ ንደለይቲ ስራሕ ህንጻ፡ ስራሓት ምጽዓንን ምርጋፍን ከይተረፈ፡ ስራሕ ንምርካብ ዝመጹ ሓያሎ ሰራሕተኛታት ክራኸቡን ክጸሉን ከኣለ።

ሓደ መዓልቲ፡ ኣብ ፕሮጀክት ኸሽም ኣልግርባ ስራሕ ብጽቡቕ እናተሰላሰለ ኸሎ፡ ገለ ቆጶራ ዝነበሮም፡ ኣልሸሪፍ ናዝር ኣሕመድ ሳልሕ ዝመርሖም ልኡኻት እቲ ከባቢ፡ ምስ መራሒ እታ ኢጣልያዊት ኩባንያን ኣካያዲ ስራሕን፡ ስኞር ሮፋኤል ዝተባህለ ተራኸቡ። ስኞር ሮፋኤል ነቶም ዝመጽዎ ልኡኻት ታሕጓስ ብዝመልኦ መንፈስ ተቐቢሉ፡ ዝሓል ጽሚቕ ለሚን፡ ግራብ፡ ኣራንሺ፡ ማንጉስ፡ ካብ ኤውሮጳ ዝመጸ ምቕር ሕምባሻን ካራሚላን ኣቐረበሎም።

ዓቢይትን ወከልቲ ዓድን፡ ነታ ኢጣልያዊት ኩባንያ ብግቡእ ክርእዩን ባህሪ ስርሓታ ክዕዘቡን ድልየትን ሓሳብን ስኞር ሮፋኤልን ኩባንያን ብምንባሩ፡ ነቲ ብወገንታ ኩባንያ ዝተሓንጸጸ መደብ ስራሕ ምስ ተገልጸሎም፡ ድሕሪቲ ዘቐረቡዎ ሕቶታት፡ ስኞር ሮፋኤል በቲ ዝረኸቦ ዕድል ታሕጓሱ ከይሓበኦ፡ ብኣስተርጓሚኡ ሓጎስ ኣርዓዶም ኣቢሉ ዘዕግብ መብረሂ ድሕሪ ምቕራቡ፡-“እዚ ትርጉም ዘለኹም ብስም ኸሽም ኣልግርባ ዝፍለጥ ዲጋ ብ1960 ክስራሕ ምስ ተወሰነ፡ ኩባንያና ኣብ ውሽጢ ኣርባዕተ ዓመት ማለት ብ1964 ብዓወት ዛዘመቶ።” ፍሽኽታ ብምልጋስ ገለጸ።

ሸሪፍ ናዝር ብወገኑ፡-“ብዛዕባዚ ዲጋ ኣቢይን ከመይን ከም ዝተሃንጸ ብሕጽር ዝበለ ተወሳኺ መብረሂ ክትህበና ምፈተና?” ዝብል ኣገዳሲ ሕቶ ኣቐረበ።

ስኞር ሮፋኤል ነቲ ብኣስተርጓሚኡ ዝተዛርቦ ወይ ዝተገልጸ ክሳብ ክንደይ ርዱእ ከም ዝነበረ ከረጋግጽ እኳ እንተ ዘይከኣለ፡ ነቲ ዝቐረበሉ ሕቶ፡-“እዚ ብሃብታም ሓመድን ማይን ፈለግ ዓጥበራ ዝምገብ፡ ብብዝሒ ዕንጸይቲ ዝኣትዎ ዲጋ፡ ካብ ርእሰ-ከተማ ኻርቱም ኣስታት 560 ኪ.ሜ ሪሒቑ፡ ኣብዚ ደው ኢልናዮ ዘሎና ባይታ ከሽም ኣልግርባ ይርከብ።”

ኣስዲቡ'ውን፡-“ዕላማ ናይዚ ፕሮጀክት

“1- ነቶም ካብ ዋዲ ሓልፋ ዝተፈናቐሉን ገለ ካልኣት ዝሕረስ መሬት ዘይረኽቡ ዜጋታትን፡ ኣብዚ ትርጕዮ ዘለኹም ጎላጉል ቡጣና ከም ዝጣዩሱ ምግባር፡

“2- ካብ ፈለግ ዓጥበራ ዝወርድ ማይ ኣጠራቓምካ፡ ንሰፋሕቲ ሕርሻዊ መሬትዚ ከባቢ ምልማዕ፡

“3- ንሃገራዊ ቁጠባ ዘበራብሩ፡ ናይ ወጻኢ ሸርፊ ዝድልቡ፡ ክቡራት ኣታኽልትን ፍሬታትን ምትካል፡

“4- ዕድላት ስራሕ ንካልኣት ተቐማጦ ምክፋት፡ ዝብሉ ዕላማታት ዘጠቓልል ሕርሻዊ ፕሮጀክት ኢዩ።”

ከየዕረፈ ድማ ብምቕጻል፡-“ቀንዲ ረባሕቲ ደቂዚ ከባቢ ክኾኑ ከም ዝኽእሉ ዘማትእ ኣይኮነን። ሓረስቶት፡ ዓመታዊ ሕርሻዊ እቶቶም ኣኽሳቢ ኣብ ዝኾነሉ፡ ምምሕዳር ፕሮጀክት ብዘተኣማምን ዝድለን ዝግባእን ኣታዊ ግብሪ ክረክብ ዝከኣል'ዩ። ብተወሳኺ እቲ ኣብዚ ፕሮጀክት ዝካየድ ስርሓት ንሓረስቶት ኣኽሳቢ ኾይኑ፡ ሓረስቶት ብዘይ ጸገም፡ ወለድ ዘይብሉ ናይ ልቓሕ ዕድል ረኽቦም፡ ብቐሊሉ ከይተጸገሙ ነቲ ዝተለቐሕዎ ክኸፍሉዎ ዝከኣል'ዩ። ብተወሳኺ፡ ንረብሓ ሓረስቶት ዝውዕል ሓደስቲ ኣባይቲ፡ ኣብያተ-ትምህርቲ፡ መደበር ጥዕና ንክስርሑ፡ ሓረስቶት ጽሩይ ዝስተ ማይ ንክረኽቡ፡ ኣብ ከባቢኦም ጽርግያታት ንክህልዉ፡ ፋብሪካታት ሽካር፡ ጸባን ውጽኢት ጸባን፡ ምዕሻግ ፍረታትን ኣሕምልትን ዝኣመሰሉ ስርሓት ብግቡእ ንክካየድ፡ ዝተታሕዙን ዝተተለሙን መደባት ኣለዉ።” ብዘተባብዕ ኣገባብ ነቲ ዝነበሮ ሓበሬታ ለገሰ።

ወከልቲ፡ ቦቲ ዝተለገሰሎም ሓበሬታ ተሓጉሶም። ካብቲ ዝተመደበሎም ዙሪት ምስ ተመለሱ፡ ኸሸንትን ኣሳሰይትን ብመሰረት ዝተዋህቦም መምርሒ፡ ካብ ዝተፈላለዩ ዓይነትን ዓቕንን ስጋ ዓሳ፡ ዝተፈላለዩ ዓይነት ፍረታት ሩባ ዓጥበራ ኣዳልዮም ንኣጋይሽ ብዓጀባን ክብርን ቀረቡሎም።

ዝተዳለወ መግብን ቡንን ምስ ተበልዐን ተሰትዮን፡ ወከልቲ ቦቲ ዝተገብረሎም ኣቀባብላን እንግዶትን፡ ንስኞር ሮፋኤልን ኩሎም ሓለፍትን ሰራሕተኛታትን ፕሮጀክት ኣመስጊኖም፡ ንተራ ሓጎስ ኣርዓዶም እናነኣዱ፡ ብዛዕባ ኣብ ኤርትራ ዝካየድ ምዕባለታት ከም ዝከታተሉን ብልቢ ከም ዝድግፉን፡ ብሕጂ'ውን ንመሰል ህዝቢ ኤርትራ ንሃገራዊ ናጽነትን ማሕበራዊ ሓርነትን እናደገፉ፡ ካብኦም ብሰውራ ኤርትራ ዝጠለብ ከማልኡ ከም ዝኾኑ እናኣረጋገጹ፡ ተታሕዞም ንከተማ ከሰላ ተመለሱ።

